

(MoH)

MET[Ä]CADEMY OF HUMANITY
· (A) · {Ä} · [Ä] · {Ä} · (Ä) ·

DOCUMENT 8 · Research Essay · v1.0RC · 2026-08-17

ІНТЕРФЕЙС, ЯКИЙ ЗНАЄ ТЕБЕ

Чому персоналізація ще не означає турботу

ІНТЕРФЕЙС, ЯКИЙ ЗНАЄ ТЕБЕ

Уяви готель недалекого майбутнього. Дуже хороший. Не той, де картка від номера перестає працювати саме в момент, коли ти стоїш у коридорі в рушнику й починаєш переоцінювати весь проект західної цивілізації. Цей справді розумний. Ти заходиш, а він уже знає, яку каву ти п'єш, яка температура тобі комфортна, на якій подушці спиш, яку музику хочеш після важкого дня і що кінзу краще не класти навіть декоративним листочком, бо система пам'ятає попередній дипломатичний конфлікт.

Увечері світло стає трохи теплішим. Меню тихо прибирає те, чого ти не їси. У кімнаті стоїть саме той стілець, на якому тобі зручно працювати. Серіали вже чекають. Бармен навіть знає, що після другого келиха краще не показувати тобі графіки криптовалют. Ти дивишся навколо й думаєш: **оце сервіс**.

А тепер додамо одну маленьку деталь. Власник готелю отримує гроші за кожну годину, яку ти проводиш усередині. Вихід існує, ніхто його не замкнув, немає ґрат, охорони й моторошного голосу з динаміка. Система просто дуже добре тебе знає. Дорогою до дверей з'являється твій улюблений десерт. Потім людина, з якою тобі цікаво. Потім знайома пісня. Повідомлення. Ще одна кімната з тим самим видом, біля якого ти завжди зупиняєшся. Потім ще одна. Через шість годин ти раптом згадуєш, що взагалі-то збирався вийти в сад.

Ласкаво просимо до однієї з центральних проблем цифрового світу.

Ми називаємо це **персоналізацією**, і саме слово звучить тепло. Особисте. Для тебе. Майже зв'язане вручну. Але персоналізація означає лише, що система адаптується до конкретної людини. Вона нічого не говорить про те, **в чійх інтересах відбувається ця адаптація**.

Казино теж прекрасно персоналізує досвід. Хороший шахрай уважно слухає. Dealer наркотиків, якщо вже зовсім цинічно, надзвичайно зацікавлений у customer retention. Тому PERSONALIZATION != CARE не є обвинувальним актом проти технології. Це просто різниця, яку одного дня може стати дуже дорого не помітити.

Сучасні цифрові системи виростили навколо речей, які чудово вимірюються: клік, перегляд, реакція, покупка, час, повернення, утримання. У цих числах немає нічого злого. Вони просто зручні. Проблема починається тоді, коли те, що легко виміряти, непомітно займає місце того, що насправді важливо. Значно простіше довести, що людина провела в застосунку ще сорок хвилин, ніж відповісти, чи була вона рада цим сорока хвилинам наступного ранку.

Алгоритм бачить: engagement виріс. Людина бачить: пів на третю ночі, батарея 8%, текст не написаний, зате тепер вона дивовижно добре знає особисте життя актора, ім'я якого ще годину тому взагалі не чула.

У цій точці зустрічаються людська система винагороди, алгоритмічна оптимізація й економіка уваги. Якщо машина дедалі краще передбачає, що змусить тебе залишитися, найкоротший шлях до чудової метрики не обов'язково проходить через те, що для тебе важливе. Він може проходити через те, **від чого тобі найважче відірватися**: страх, обурення, секс, соціальне порівняння, конфлікт, обіцянку, що наступна маленька винагорода буде хоча б трохи цікавішою за попередню.

Для цього навіть не потрібен злий AI. Не потрібна червона лампа в серверній, де машина о третій ночі прокидається й вирішує розкласти цивілізацію. Значно реалістичніший сценарій нудніший, а тому небезпечніший: дуже сильна система стає неймовірно доброю в оптимізації **неправильно поставленого питання**.

Запитай: «Що показати цій людині, щоб вона залишилася?» Машина ставатиме дедалі кращою у відповіді. Але ти не запитав: «Що станеться з цією людиною, якщо вона залишатиметься так щодня протягом десяти років?»

Це дві різні задачі.

Майбутній AI зробить цю різницю ще гострішою, бо знатиме про нас значно більше. Повернімося до будинку. Уяви архітектора, який знає твій ритм життя, друзів, роботу, звички, улюблені види, музику, температуру в спальні, скільки часу ти проводиш на кухні й де любиш сидіти, коли тобі погано. Фантастика. А тепер одна умова: архітектор отримує бонус за кожні додаткові десять квадратних метрів, які зуміє тобі продати.

Він не перестав знати тебе. Проєкт не перестав бути персоналізованим. Просто у відношенні з'явився **ще один інтерес**.

Саме тому фраза «ми підбрали це спеціально для вас» може означати дві дуже різні речі: «ми думаємо, що це допоможе тобі» або «ми думаємо, що саме на це ти найімовірніше натиснеш». Часто вони збігаються, і тоді все прекрасно. Але коли AI стає нашим провідником до інформації, освіти, роботи, покупок, культури, новин, медицини й навіть інших людей, моменти, коли ці інтереси розходяться, перестають бути маленькою проблемою UX.

Бо інтерфейс уже не просто показує кнопки. Він вирішує, що ти побачиш спочатку, що потім, що буде великим, а що маленьким, що отримає notification, а що тихо залишиться нижче. Він може вибирати рівень складності, тон, приклади, порядок аргументів. Він може пам'ятати наші слабкі місця. Знати, коли ми виснажені, самотні, злі, налякані, готові купити або готові повірити.

Але навіть фраза «система знає тебе» приховує ще одну пастку. Вона знає не людину як таку, а **те, що бачить через свою aperture**: які події вимірює, як часто дивиться, що вважає сигналом, а що шумом. Система, яка бачить тебе раз на місяць, близька людина, яка живе поруч десять років, і алгоритм, що фіксує кожен свайп о 02:17, спостерігають начебто одного суб'єкта, але отримують різні картини. Більша роздільна здатність не автоматично означає більшу мудрість. Іноді вона означає лише більше шансів знайти саме ту нервову кнопку, яка сьогодні працює найкраще.

Тому персоналізація майбутнього повинна вміти адаптувати **шлях до реальності**, не переписуючи саму реальність під настрій користувача. Хороший AI може говорити сьогодні повільніше, показати спочатку картинку, а завтра формулу, дати більше простору для пошуку або коротший маршрут. Але від того, що тобі сумно, Земля не повинна ставати пласкішою. PRESENTATION MAY ADAPT; EVIDENCE MUST NOT. Інакше турботливий інтерфейс непомітно перетворюється на персональну фабрику зручної правди.

Це може стати одним із найбільших інструментів свободи, які людство коли-небудь створювало. Людина, яка раніше стояла перед складною дисципліною як перед зачиненими дверима, отримає персонального провідника. Мова може перестати бути стіною. Освіта почне пристосовуватися до живого учня, а не до середньої температури класу. Інтерфейс зможе компенсувати обмеження, показувати зв'язки, яких ми самі не бачили, і повертати години життя, які сьогодні витрачаються на боротьбу з формами, меню й державними порталами, створеними, очевидно, як таємні ритуали перевірки віри.

Той самий інструмент може стати **найточнішою машиною переконання в історії**. Старий плакат говорив однаково з мільйоном людей. Майбутня система може знати, який аргумент працює саме на тебе, кому ти довіряєш, які слова викликають спротив, що тебе лякає, коли ти втомлений, коли самотній, коли готовий купити або повірити. І в цей момент навіть вимога «показувати лише правдиву інформацію» перестає бути достатньою. Можна побудувати викривлену реальність виключно з правдивих фактів, якщо один повторити десять разів, другий сховати, третій відрізати від контексту, а четвертий показати саме тоді, коли людина найменше здатна чинити опір рамці, в яку його поставили.

Однакові факти можуть будувати різні світи.

Тому нам доведеться дивитися не тільки на те, **що система сказала**, а й на те, **якою дорогою вона привела людину до висновку**.

Саме тут IMAGO починає проводити важливу межу: допомога не повинна автоматично означати захоплення керма. Уяви дві системи, які дійшли однієї рекомендації. Перша каже: «Зроби X». Друга каже: «За тим, що ти раніше

називав важливим, X зараз виглядає найсильнішим варіантом, але я не знаю двох речей, які можуть змінити картину. Хочеш подивитися альтернативи?» Рекомендація може бути та сама. Але **відношення інше**. Перша система оптимізує рішення. Друга ще й зберігає твою можливість бачити, як це рішення виникло.

Це не означає, що AI повинен стати тривожним чиновником, який на питання «котра година?» відповідає: «Існують різні епістемологічні концепції часу, остаточне рішення залишається за вами». Корисна система має право бути сильною. Радити. Сперечатися. Попереджати. Іноді сказати: «Це дуже погана ідея». Але між порадою та привласненням рішення повинна залишатися видима межа.

Найскладніше місце починається з дуже доброї фрази: **«ми знаємо, що для тебе краще»**. Бо люди справді хочуть речей, про які потім шкодують. Ми всі знаємо людину, яка о першій ночі відкрила «ще одне коротке відео», а через дев'яносто хвилин дивилася, як японський майстер реставрує ніж XVIII століття. Але якщо система отримує право самостійно визначати, які наші бажання «справжні», а які ні, ми дуже швидко будемо цифрового батька: їж броколі, лягай спати, не дивись це, не думай так, ваша свобода тимчасово недоступна через оновлення політики безпеки.

Тому межа потрібна й турботі.

Хороший AI може побачити конфлікт між коротким бажанням і довшим наміром, не вирішуючи автоматично, яке з них повинно перемогти. Якщо годину тому ти сказав, що сьогодні хочеш закінчити текст, а тепер просиш ще двадцять роликів, система може нагадати: «Ти хотів повернутися до тексту. Продовжуємо дивитися чи повертаємося?» Не заборонити. Не присоромити. Не вдягнути голос твоєї мами недільного ранку. Просто повернути тобі **видимість власного вибору**.

Можливо, це буде одним із найглибших зсувів у дизайні інтерфейсів. Десятиліттями хороший UX часто означав менше тертя: менше кліків, менше питань, більше автоматизації. І дуже часто це правильно. Але не всяке тертя вороже. Підтвердження перед переказом усіх грошей існує не тому, що банк ненавидить користувача. Пауза перед публікацією повідомлення, написаного в люті, іноді може врятувати дружбу. «Ти точно хочеш це зробити?» часом є не зайвою перешкодою, а маленьким технологічним захистом людської агентності.

Є ще одна причина не перетворювати персоналізацію на клітку. Людина не є `user.json`, який одного дня вдалося правильно заповнити. Вона змінюється. Може передумати. Перерости стару звичку. Закохатися в те, чого раніше не терпіла. Пережити втрату, переїзд, навчання, кризу, нову роботу й стати іншою, не переставши бути собою. Тому хороший персональний AI повинен уміти не тільки накопичувати впевненість у своїй моделі людини, а й **втрачати цю впевненість, коли людина змінилася**. Інакше найточніша персоналізація стане машиною, яка все життя повертає тебе до того, ким ти був у момент, коли вона вперше навчилася тебе передбачати.

Тому майбутній interface, можливо, доведеться оцінювати не тільки за тим, наскільки швидко він приводить нас до результату. З'явиться інше питання: **ким ми виходимо з цієї взаємодії?** Чи краще розуміємо ситуацію? Чи бачимо більше альтернатив? Чи можемо пояснити власне рішення? Чи система залишила нам більше свободи, ніж було на вході?

Не для того, щоб AI почав вимірювати «якість людини» й видавати моральний рейтинг. Це була б антиутопія з прекрасною типографікою. Навпаки. Йдеться про систему, здатну бачити можливі наслідки власної поведінки й не плутати ефективність із правом володіти користувачем.

У цей момент саме слово **interface** починає змінюватися. Це вже не тільки екран, голос чи аватар. Це **форма відношення**. Що ти знаєш про мене? Звідки це знаєш? Що лише припускаєш? Для чого використовуєш мої звички й слабкості? Кому ще вигідна твоя рекомендація? Де твоя допомога закінчується й починається мій вибір? Що станеться, якщо одного дня твоя мета й моя розійдуться?

Можна побудувати надзвичайно красивий AI і провалити всі ці питання. А можна зробити систему, яка іноді чесно скаже: «Я знаю тебе недостатньо добре, щоб вирішити це за тебе».

У такій фразі часом може бути більше інтелекту, ніж у мільярдах параметрів.

Довгий час ми будували інтерфейси так, щоб машина краще розуміла наші команди. Наступний крок, можливо, полягає в тому, щоб машина почала краще розуміти **межу між нашими командами й нами самими**.

Хороший будинок не просто відповідає кресленню. Він залишає місце для життя, якого креслення ще не знало. Хороший AI, можливо, теж повинен залишати таке місце. **Вільне**.